

בבא בתרא

דף ג' עמוד א'

מידוד וסוג האבנים

ערך: דוד זינגר

בית הספר חיים ישראלי

סוגי האבנים

מקום שנהגו לבנות כו'. גויל - אבני דלא משפיא; גזית - אבני דמשפיא, דכתיב:
(מלכים א' ז') כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית (וגו'); כפיסין - ארחי; לבינין -
ליבני.

גמרא:

הגמרא מבררת מה הם סוגי האבנים:

הוכחה	סוג	האבן
????????????????????	אבנים שאינן מסותתות	גויל
מפסוק בספר מלכים: " כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגרה (מנוסרות במסור) "	אבנים מסותתות	גזית
מסורת	אריחים ברוחב חצי לבנים	כפיסין
מסורת	לבנים	לבינין

אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי: ממאי דגויל - אבני דלא משפיא נינהו, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא? דילמא פלגא דגזית הוא, והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא, כדקאמרינן: כפיסין - ארחי, לבינין - ליבני, והאי טפח יתירא לביני אורבי! אמר ליה: וליטעמיד, כפיסין - ארחי מנלן? אלא גמרא גמירי לה, גויל נמי אבני דלא משפיא - גמרא גמירי לה.

שאלה:

רבה, הבן של רבא, שאל את רב אשי: מאיפה אתה יודע שגויל הן אבנים שלא מסותתות? האם זה בגלל שבמשנה אנחנו רואים שבשביל גויל צריך יותר שטח כדי לבנות את הכותל ואנחנו מבינים שתוספת השטח היא בשביל החלקים שאינם ישרים? יכול להיות שבגויל צריך יותר שטח, לא בגלל שהאבנים לא מסותתות, אלא בגלל שהגויל צריך יותר טיט בין האבנים, כדי שלא יפול? כמו שראינו בכפיסין - שהם חצי לבנה, וצריכים יותר מקום מלבנה. כדי שיחזק הכותל צריך למלא בטיט בין הכפיסין, ובלבנה לא צריכים את הטיט.

שאלה שהיא תשובה:

רב אשי שאל את רבה:

ומאיפה אתה לומד שכפיסין הם חצי לבנה?
האם לא ממסורת הגמרא?
אנחנו לומדים ממסורת גם שהגויל הן אבנים לא מסותתות.

איכא דאמרי = יש אומרים = לישנא אחרינא = לשון אחרת.

איכא דאמרי, אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: ממאי דהאי כפיסין - ארחי נינהו, והאי טפח יתירא לביני אורבי? דילמא מאי כפיסין - אבני דלא משפיין, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא, כדקאמרינן: גויל - אבני דלא משפיין, גזית - אבני דמשפיין, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא! אמר ליה: וליטעמיד, גויל - אבני דלא משפיין מנלן? אלא גמרא גמירי לה, הכא נמי גמרא גמירי לה.

הקדמה : רבה ידע ש :

הוכחה	סוג	האבן
מסורת	אבנים שאינן מסותתות	גויל
מפסוק בספר מלכים : " כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגרה (מנוסרות במסור)"	אבנים מסותתות	גזית
????????????????????	אריחים ברוחב חצי לבנים	כפיסין
מסורת	לבנים	לבינין

שאלה:

רב אחא שאל את רב אשי:

מאיפה הרב יודע שכפיסין הם אריחים ברחוב חצי לבנה?
אם זה בגלל שכותל כפיסין צריך עוד טפח מאשר כותל לבנין,
ואתה חושב שהטפח הנוסף הוא לחיבור חצאי הלבנים,
יכולת להגיד שהטפח הנוסף הוא בגלל שכפיסין היא לבנה לא מסותתת.

שאלה שהיא תשובה:

רב אחא שאל את רבה:

מהיכן אנו לומדים שגזית היא אבן שלא מסותתת? מהמסורת.
גם הלימוד שכפיסין הן אריחים ברוחב חצי לבנה אנו לומדים מהמסורת.

כמה מקום תופס אורבי?

הקדמה:

מה זה אורבי?
כאשר ישנה חצי אבן, יש צורך לחבר את האבנים בכותל בעזרת "אורבי".
וכך היו בונים-
אורבי (קיר מטיט) שבכל צד של הקיר מחברים אבני כפיסין.

אביי לומד מהגמרא שלנו:

אמר אביי, שמע מינה: כל ביני אורבי - טפח.

הערה:

אורבי- הטיט שמחבר את אבני הכותל.

שאלה:

האם אביי מדבר על אורבי העשוי ממילוי של טיט או על אורבי שעשוי מאבנים קטנות (ריכסא)?

הני מילי בטינא, אבל בריכסא בעי טפי. ואיכא דאמרי: הני מילי בריכסא, אבל בטינא לא בעי כולי האי.

שכל כותל שעשוי מאבנים שצריכות אורבי, האורבי תופס טפח מרוחב הכותל.

תשובה:

שיטה א: לפי רב אשי: האורבי תופס טפח כשהוא בנוי מטיט, אבל אם ממלאים בריכסא צריך יותר מטפח.

שיטה ב: רב אשי מדבר על אורבי העשוי מריכסא (טיט ואבנים קטנות) והוא תופס טפח, אבל באורבי במילוי של טיט מספיק פחות מטפח.

אמה טרקסין המחיצה בבית המקדש

למימרא, דבגזית דכל ד' אמות גובה, אי הוי פותיא חמשא קאי, אי לא - לא קאי,
והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא, ולא הוה פותיא אלא שית פושכי,
וקס! כיון דאיכא טפח יתירא קאי.
לממרא .

שאלה:

האם נכון להגיד שבגזית על ארבע אמות גובה צריך חמישה טפחים ואם אין בהן
חמישה טפחים הכותל לא יעמוד?
הרי אנו יודעים שהיה בבית המקדש קיר (שנקרא "אמה טרקסין") שהיה בגובה
שלושים אמה וברוחב של שישה טפחים, כיצד עמד כותל זה?

תשובה:

הכותל עמד בעזרת שישה טפחים ובעזרת הלחץ של התיקרה.
אמת טרקסין הייתה מגיעה עד התיקרה.

שאלה:

ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין?
מדוע לא עשו אמת טרקסין בבית שני?

תשובה:

כי קאי - בתלתין קאי, טפי לא קאי.
מאחר ובית המקדש השני היה גבוה יותר מבית המקדש הראשון.
בנוסף, כותל מעל גובה שלושים אמות צריך יותר משישה טפחים.

שאלה:

ומנלן זהו גבוה טפי? דכתיב: (חגי ב') " גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"

רב ושמואל, ואמרי לה ר' יוחנן ור"א, חד אמר:
בבנין, וחד אמר: בשנים,
ואיתא להא ואיתא להא.

מהיכן אנו יודעים שבית המקדש השני היה גדול יותר מבית המקדש הראשון?

תשובה:

מפסוק מהתורה " גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מהראשון"
(חגי ב', ט').

יש המפרשים פסוק זה כמחלוקת בין רב לבין שמואל, ויש מי שאומרים שהמחלוקת היא בין רבי יוחנן ורבי אלעזר:

אחד אומר - שגדול = גדול בגובה.

אחד אומר - שגדול = גדול בשנים (שבית המקדש השני עמד יותר שנים מבית המקדש הראשון).

הערה:

יש שאומרים שגדול = גם בגובה וגם בשנים.

שאלה:

וניעבדו תלתין אמין בבנין, ואידך נייעביד פרוכת!
מדוע לא עשו שלושים אמה גובה והשלימו בפרוכת?

תשובה:

כי קאי תלתין אמהתא נמי - אגב תקרה ומעזיבה הוה קאי, בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי.

כותל בגובה שלושים אמה בשישה טפחים רוחב צריך גם תמיכה של התקרה.

שאלה:

וליעביד מה דאפשר בבנין, וליעביד אידך פרוכת!
ואולי יעשו כותל בגובה המקסימאלי שעומד ברוחב שישה טפחים וישלימו בפרכות?

תשובה:

אמר אביי, גמירי: אי כולהו בבנין אי כולהו בפרוכת, אי כולהו בבנין - ממקדש, אי כולהו בפרוכת - ממשכן

אמר אביי :

אנו יודעים ממסורת שאת כל הקיר היו בונים בבנין (בכותל) או כולו בפרוכת .

בכותל:

מבית המקדש הראשון שהיה כולו בנוי מכותל .

בפרוכת:

מהמשכן שהיה כולו בנוי מפרוכת.

דיון ברוחב אבנים

איבעיא להו: הן וסידן, או דילמא הן בלא סידן? אמר ר"נ בר יצחק: מסתברא הן וסידן, דאי ס"ד הן בלא סידן, ליתנייה לשיעוריה!

שאלה:

האם מידת רוחב הכותל שבמשנה כוללת את הטיח או אינה כוללת?

תשובה:

רב נחמן בן יצחק אומר: שהמידות כוללות את הסידן.

הוכחה: אם המידות במשנה לא היו כוללות את הסידן, המשנה הייתה מזכירה שעל המידות יש להוסיף את הסידן. זאת מאחר וכל כותל צריך סידן, ומטרת המשנה לציין כמה רוחב צריכים בשביל כל סוג של כותל.

אלא לאו ש"מ: הן וסידן. לא, לעולם אימא לך: הן בלא סידן, וכיון דלא הוי טפי לא תני.

דחיית דעתו של רב נחמן:

מידות קטנות המשנה לא מזכירה. מאחר והוספת הסידן היא במידה הפחותה מטפח, אין צורך להזכירה.

והא קתני: בלבינין - זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה! התם חזי לאיצטרופי.

שאלה:

המשנה הזכירה מידת חצי טפח ברוחב כותל העשוי מלבנין. כיצד אמרנו שבגודל הפחות מטפח המשנה לא עוסקת?

תשובה:

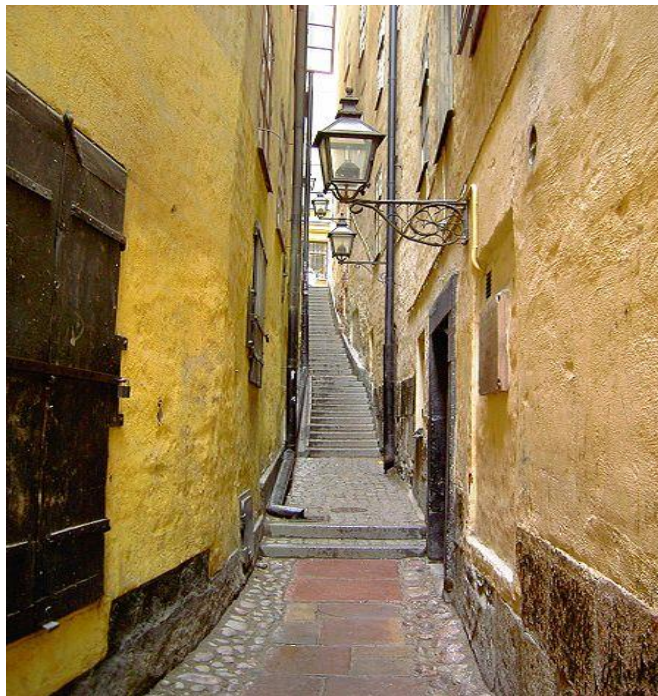
המשנה הזכירה חצי טפח מאחר ומדובר בחלוקה של סך הכול שלושה טפחים, אך בסידן (בטיח) אין הוספה של טפח על רוחב הכותל.

הוכחה ממבוי
שמדובר במשנה שלנו ברוחב שלא כולל את הסידן:

הגמרא מדברת בדיני מבוי.

מהו מבוי?

רחוב שפתוחות לו חצרות רבות ויש לו יציאה אחת בלבד לרשות הרבים. בלשונונו, רחוב ללא מוצא. מבוי זה סגור בחומה מכל הכיוונים חוץ מהפתח לרשות הרבים.

ת"ש: הקורה שאמרו - רחבה כדי לקבל אריח, והאריח - חצי לבונה של ג' טפחים! התם ברברבתא. דיקא נמי, דקתני: של שלשה טפחים, כדי שמבוי יחשב לדיני שבת לרשות היחיד צריך לסמן את הכניסה למבוי בקורה.

אומרת הגמרא: הקורה צריכה להיות רחבה מספיק, כדי שתוכל להחזיק עליה אריח מבלי שיפול.

האריח הוא באורך חצי לבנה של שלושה טפחים. אנו יודעים שהמידות שנאמרו בגמרא לגבי האריח הן ללא סידן (טיח) מכאן הוכחה שאריח הוא חצי לבנה במידות ללא תוספת הסידן.

דחיית העמדה ממבוי:

מכלל דאיכא זוטרא, ש"מ.

ישנם שני סוגים של אריחים:

- א. לבנים גדולים בלי סידן.
- ב. לבנים קטנים יותר עם סידן.

במסכת שם

מדברים על לבנים גדולים שמידת כל אריח היא שלושה טפחים.

במסכת שלנו

מדברים על לבנים קטנים אשר רוחבם הוא שלושה טפחים אחרי שמוסיפים להן סידן.

מסקנה:

המידות במשנה שלנו כוללות סידן.